

Rég kivettük Isten kezéből a halált

dolok. Mindezek alapján érdekes, hogy ön mégis megvallottan baloldali.

– Úgy emlékszem, már gyermekkoromban az voltam, bár ezt csak később fogalmaztam meg. Például akkor, amikor Reagen elnök meghirdette, „a dagály minden hajót megemel” politikáját, azt, hogy a gazdagokat kell gazdagabbá tenni. Én persze rögtön azt kérdeztem: és mi van azokkal, akiknek nincs hajójuk? E politika eredményeként támogatták is a drága lakásokat, a szegények meg – persze a bohémok, a művészek is – kiszorultak Manhattanból, és a város is szegényebb lett.

■ *Ha már a művészeknél tartunk: alig akad közéleti személyiség, irodalmár, aki ne fordult volna meg az ön fővárosi szalonjában.*
– A szalon elit kifejezés, az amerikai „brunch” mintájára inkább – a reggeli és az ebéd összevonásaként – rebédnek nevezzük. Eleinte

Fotó: Havran Zoltán

életben, ezért elmentem egy barátommal Woods Hole-ba, hogy Szent-Györgyi Alberttől kérjek tanácsot. Az ő javaslatára lettem kutató.

■ *És szinte mindent elért, minden kitüntetéssel megkapott, ami a természetben elérhető. Gyógyszer fűződik a nevéhez, tanszéket neveztek el önről a Columbia Egyetemen – hogyan lehetett mindezt feláldozni, abbahagyni?*

– Azt hiszem, nagyon jó döntés volt: időben szálltam ki. Tartottam még tudományos előadásokat, de amikor elkezdtek körbeherdozni, mint a véres kardot, a nagy dicsőség nagyon korrumpáló lett volna számomra. Volt, hogy tíz méteres limuzint küldtek értem: sorolta a sofőr, hol találom a tévét, a pezsgőt...

■ *Magyarországon az orvosok nem értenének egyet önnel, az egészségügyi törvény elfogadásának idején épp ők voltak azok, akik élesen különválasztották a passzív eutanáziát attól, ha egy terminális állapotú betegnél megszüntetik a kezelést.*

– Az orvosok szempontjából ez rendben is van. De az Alkotmánybíróság nem fogadhatta volna el ezt egyedüli választási lehetőségként, mert nem mindenre mér a sors olyan végstádiumi betegséget, amelyben a kezelés megtagadása könnyű és gyors halálhoz vezet.

■ *Professzor úr, ön agyutatóként kezdte a pályáját, aztán inkább*

a szemmel foglalkozott. Mi vonzotta?

– Az agy mindig is érdekelt, csak rájöttem, hogy az én életemben nem leszünk képesek megfejteni a titkát. A recheártya működése, kémiai környezete viszont ugyanolyan, mint az agyé. Rengeteg szempontból egyforma ez a két terület, sokan használják is a szemet az agy modelljeként.

■ *Ha ön '56-os tevékenysége miatt nem távozik az országból, ha a pályaválasztásában nincsenek nyelvi nehézségei, akkor is az orvoslást választotta volna?*

– Nem, ez mindenképpen kényserhelyzet volt. El kellett hagynom az országot, s minden angoltudás nélkül, Amerikában kötöttem ki. Nem áltathattam magam azzal, hogy az irodalomból fogok megélni. A tudományhoz volt legkevésbé szükség tökéletes nyelvtudásra. Háziorvos szerettem volna lenni, de egy éven belül rájöttem, Amerikában már rég nincs olyan háziorvos, mint amilyen én még a háború előtti Magyarországon talákoztam. El akartam kerülni, hogy csak egyszer lássak egy beteget az

■ *Nyomasztotta a fényűzés?*

– Túl fiatal voltam még ahhoz, hogy üljek a babérjaimon. Csak abbahagyni lehetett.

■ *Magyarországon nem hívták, vegyen részt valamilyen új fejlesztésben?*

– El akartam kerülni az olyan megjegyzéseket, hogy „minek jön ide a Columbia Egyetem professzora, amikor itt annyi eszes ember van”? Ezerből egy kutatónak adatik meg, hogy valami praktikus, az egész világon használt, teljesen új mechanizmusú gyógyszert fedezzen fel, s végig is vigye a fejlesztés minden fázisán. Nekem az is megadatott, hogy visszatérjek a hazámba, első szerelmemhez, az irodalomhoz.

■ *Egész életét az anyagi lehetőségeivel szemben álló puritanizmus jellemzi. Igaz, megtapasztalta a nagyon fentet és a nagyon lentet is.*

– Ha a szénbányát érti ez alatt, akkor az tényleg nagyon lent volt.

■ *Igen, a jászkiseri kitélepítésre és a komlói munkaszolgálatra gon-*

kérdezték tőlem, hogy mertem meghívni ugyanazon vasárnapra X-t és Y-t is, amikor évek óta nem beszélnek egymással? De én, aki sokáig nem éltem itthon, ezt honnan tudtam volna? Érdekes módon nálunk beszélgettek. Épp ez a találkozók lényege, én ugyanis nagyon hiszek a beszéd erejében. Írni is úgy szeretek, hogy gondolkodásra, beszélgetésre készítsem az embereket.

■ *1994-től kezdve kétevente jelentek meg művei, bár ez a mostani eutanáziakönyv sűrűbbé teszi a sort. Mi lesz a következő?*

– Az Eutelának tavaly kellett volna megjelennie, csak később készültem el vele, és közben megjelent publicisztikáim *Nekünk kell megváltani magunkat* című gyűjteménye. Most vissza szeretnék térni bibliai sorozatomhoz, de könnyedebb hangvételben. *Káin és nemzedéke* lesz a címe. Káin meséli el a történetet, s többek között megkérdezi majd: „Itt volt egy nő és három férfi, s ti tényleg elhiszitek, hogy azon vesztünk össze, merre száll a füst?”

KÖBLI ANIKÓ

Bitó László professzort szemfiziológusként ismerte meg a világ. Az ő nevéhez fűződik a glaukómás vakság megelőzésére használt Xalatan nevű gyógyszer. Az utóbbi években azonban a professor az irodalomban is helyet követelt magának. Legújabb könyvét, a Boldogabb élet – jó halál: Eutelia – eutanázia című esszéketét április 22-én, a Könyvfesztiválon mutatják be.

■ *Könyvének különös aktualitást ad az Amerikában hosszú ideig agykárosodással élt és nemrég elhunyt Terri Schiavo és családja küzdelme. Ön eutanázia helyett az eutelia jogáért száll sikkra a hasonló helyzetek ellen.*

– Az eutelia a jó, félelemmentes véget, életünk felemelő, utolsó szakaszát jelenti. Terri esetében erről semmiképpen sem beszélhetünk. A vele történtek nem segítettek halálfélelmünk feloldását, inkább megosztották Amerikát és a közvéleményt világszerte.

■ *De ön nem híve a másik amerikai megoldásnak, az orvos által asszisztált öngyilkosságnak sem.*

– Ez csak Oregon államban törvényes, és nagyon károsnak tar-

életemben” orvoskutató voltam, hanem, mert a fejlődés – egyéni fejlődésünk is – az élet legcsodálatosabb megnyilvánulása.

■ *Az ördög helyett „a fundamentalisták ügyvédjeként” kérdezem: az, ahogyan az élet szentségéről beszél, hogyan egyeztethető össze a nem természetes, jónak nevezett halállal?*

– A halált az ember már rég kivette Isten kezéből. Ma, ha kimondjuk az eutanázia szót, a haloklás megrövidítésére gondolunk. De ez önmagában nem jó halál. Ezért javaslom inkább az eutelia szó használatát; az eutelia a felkészülést is jelenti a halálra, annak elfogadását, azt, hogy ne a temetőben búcsúzzunk el a távo-

Névjegy

Dr. Bitó László, a New York-i Columbia Egyetem emeritus professzora 1934-ben született Budapesten. A Budai Szent Imre Gimnáziumban megkezdett tanulmányait a főváros ostroma szakítja ketté, majd családját kitelepítik. 1954-től munkaszolgálatos katona a komlói szénbányában. 1956-ban a forradalmi tanács élére kerül, így novemberben külföldre kell távoznia. 1957–63-ig ösztöndíjas a New York-i Bard College-ben. Egy évvel később a Columbia Egyetemen élettanból doktorál; az intézményben 1997-ig oktató, kutató, a szemfiziológia professzora. 1982-ben jegyzik be első szabadalmát a prosztaglandinok használatáról a glaukómás vakság megelőzésére. Az új hatásmechanizmusú szert, a kutatásain alapuló Xalatan-cseppet 1983 és 1997 között tökéletesítik a svéd Pharmacia cég, majd a budapesti Chinoin közreműködésével.

tom. Ám a helyzet pillanatnyilag mindenütt rossz. A belga és a holland törvények csak azt szentesítik, ami korábban titokban zajlott, de nem alakult ki új hivatás, szakma, intézményrendszer, ami elvezetné a segítségkérőt a jó végig. Azok az erők, amelyek most arra kényszerítették Bush elnököt, hogy alkotmányellenesen befolyásoltassa a bíróságot a kongresszussal, ugyanazok, mint amelyek mindmáig az önkormányzati jog egy másik megnyilvánulása, a törvényes abortusz ellen is küzdenek – az „újjászületett” vallási fundamentalisták vezetésével.

■ *Igen élesen fogalmaz. Nem volt még baja ebből? Keményen bírálja a bigottságot, a kirekesztést, de a hagyományostól eltérően látatja-értelmezi a bibliai történeteket is ilyen tárgyú könyveiben.*

– Jézus hozzánk szóló humanista tanításának követője vagyok. A fundamentalistákkal az a bajom, hogy nézeteik szemben állnak mai tudásunkkal. Amerikában például komoly konfliktusokat okoz, hogy a helyi iskolaszékekbe bejutott fundamentalisták elérték: a diákok a kreacionizmust – minden faj egyidőbeli létrejöttének áltudományát – ugyanannyi órában tanulják, mint az evolúciót. Nemcsak azért hiszek az evolúcióban, mert „előző

zótól. Ehhez szerintem új intézményrendszerre és hivatásra van szükség, hiszen a halálba segítés nem lehet az orvosok feladata.

■ *Nem is fogadják el, hogy ebben közreműködjenek.*

– Az orvosnak ki kell mondania, ha valakin már nem lehet segíteni. Aztán a betegnek – vagy akit arra meghatalmazott – kell eldöntenie, kér-e aktív segítséget élete befejezéséhez.

■ *A passzív eutanáziát elutasítja?*

– Borzalmasnak tartom, hogy Terrinek étlen-szomjan kellett meghalnia. Ő persze nem volt tudatánál, de a társadalomnak nagyon rossz üzenet, ha azt mondjuk: hagyjunk éhen halni valakit. Amerikában most hevesen szorgalmazzák, legyen mindenkinek élő végrendelete, amelyben előre rendelkezik arról, ha úgy alakul, akarja-e, hogy életben tartsák. Szerintem azonban az élő végrendelet is csak úgy működik, ha megvan a lehetőség az aktív eutanáziára. Nem azért, hogy mindannyian egy injekcióval lépünk ki az életből. Hanem, hogy abban a tudatban fogadhassuk el a korosodást, az élet utolsó fázisának szenvedéseit, hogy ha már nem bírjuk elviselni, kérhetünk segítséget. A kezelés-megtagadást, mint az egyetlen lehetőséget azonban igazságtalan-